

Újra a szemle jogi szabályozásáról¹

Az új büntetőeljárásról szóló 2018. július elsejétől hatályos 2017. évi XC. törvény a szemle szabályozásában több ponton is előrelépett. Olyan garanciális elemeket emelt a ma hatályos rendeleti szintről a törvényi szabályozás szintjére, mint az utólagos ellenőrizhetőség követelménye, vagy a szemletárgy felkutatása, összegyűjtése menetének rögzítési kötelezettsége. Továbbá megalkotta a szemle kapcsán a teljes kikényszeríthetőség elemeit is. Ezek jelentős lépések, mivel a változások a „jó szemle” egyik alapvető kritériumának,² a rekonstruálhatóság követelményének irányába hatnak. Megváltozott a szemle helyszínen tartásának szabálya is, így az - üdvözölhető módon -, igazodva a gyakorlathoz: főszabállyá vált. Doktori értekezésemben hosszasan kifejtettem azt, hogy miért javaslom a büntetőeljárás törvény egyes szabályainak megváltoztatását. Így ezekkel nem kívánok ismételtelen foglalkozni. Az új törvény végrehajtási rendeletei most készülnek. Jelen tanulmánnyal a kodifikációs munkához kívánok javaslatokat tenni, ötleteket adni, amelyek talán a bűnügyi technikai munka akkreditációjához is jó alapot szolgáltathatnak.³

A sokszor emlegetett „helyszínes bűncselekmények” és „nem helyszínes bűncselekményeknek” (és ennek kapcsán a „szemleköteles- és nem

¹Gárdonyi Gergely: A szemle jogi szabályozása In: Verebélyi Imre (szerk.): Az állam és jog alapvető értékei a változó világban: Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola konferenciája 2012. 136-145.

² Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban Doktori Értekezés 2017.

³ vö. KOVÁCS GÁBOR (2017): Az Európai Forenzikus Tudományos Térség (EFSA-2020) megalkotásának koncepciója. Jog-Állam-Politika, 2017/1.; Petrétei Dávid: A helyszíni tevékenység akkreditálása Magyar Bűnüldöző 2016/1. 71-77.

szemleköteles bűncselekményeknek”) a Btk. különös részi tényállása szerinti felosztása nem napjaink találmánya. Erről a múlt században heves viták folytak olyan jónévű kriminalisták között, mint Katona Géza, Dobos János⁴ és Pusztai László.⁵ E témával korábban már foglalkoztam,⁶ amelynek során kifejtettem, hogy véleményem szerint nem lehet egy eljárásjogi cselekményt kógens módon elrendelni, egyetlen, anyagi jogi szempont alapján (tehát egy cselekmény büntetőjogi minősítése alapján). A szemle ugyanolyan, a büntetőeljárás törvényben nevesített bizonyítási eljárás, mint például a felismerésre bemutatás, vagy a bizonyítási kísérlet. Mégsem beszélünk például „felismerésre bemutatás-köteles” bűncselekmények köréről. Ennek oka, hogy az egyes bizonyítási eljárásokat a nyomozó hatóság belátása szerint, a tényállás megfelelő felderítése, bizonyítása érdekében alkalmazza. Az eljárások lefolytatása az adott ügy számos jellemzőjétől, valamint a bizonyítandó ténytől függ, így kógens előírása értelmetlen és általában eredménytelen.⁷ Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a bűncselekmény helyszínét nem kell szakembernek megtekinteni. Azonban abban az esetben, ha a szemlétől eredményt nem vár a nyomozó szerv vezetője, akkor azt nem kell elrendelni, hanem elegendő az elvégzett tevékenységről a Be. 178. § (1) bekezdése alapján jelentést készíteni. Tehát a „nyomozó hatóság egyéb adatszerző tevékenysége” keretében „*helyszínt megtekinthet (...) az adatszerzés során fénykép vagy más adathordozón rögzített kép bemutatásával személyt vagy tárgyat kiválasztathat*”. Az abban foglaltak a későbbiekben, mint okirat tartalma az eljárásba bármikor beemelhetőek, így bizonyítékként felhasználhatóak. Erre egyébként nemcsak a büntetőeljárás megindítása után, hanem azelőtt is lehetőség van a Be. 170/A. §. (2) bekezdése szerint a feljelentés kiegészítése során.

⁴ Katona Géza – Dobos János: A helyszíni szemlék gyakorlati tapasztalatai. Belügyi Szemle, 1967/1.

⁵ vö. Pusztai László: A szemle elrendelésének gyakorlati problémái. Belügyi Szemle, 1972/10.

⁶ vö. Gárdonyi Gergely: A szemle elrendelése Pécsi Határőr Tudományos Közlemények 2013. 409-414.

⁷ A helyszínköteles bűncselekmények körének kriminálmotodikai ajánlásként természetesen fontos szerepük van.

Nem fogalmaztam meg disszertációmban azonban azt a kritérium-rendszert, amely alapján eldönthető, hogy egy adott bűncselekmény során kell-e „*helyszíni szemlét*” tartani. Adódik tehát a kérdés, mégis miként határozható meg, hogy mely esetekben, milyen feltételek fennállása esetén kell *helyszíni szemlét* tartani? Olyan szabály, amely minden konkrét esetre igaz, természetesen nem alkotható. Azonban egy kritérium-rendszer felállítása segítséget adhat a jogalkalmazók számára.

Pozitív feltételek

A szemle végrehajtásának helyéül a hatóság a helyszínt választja, amennyiben:

- Szükséges lehet a helyszín vizsgálata annak bizonyítására, hogy az adott cselekmény bűncselekmény-e;
- Amennyiben annak vizsgálata indokolt, hogy a cselekmény a feltételezett helyszínen történt-e;
- A szemle tárgyainak egymáshoz való viszonya, elhelyezkedése a bizonyítás szempontjából különös jelentőséggel bírhat, így azok vizsgálata a helyszínen indokolt;
- A szemle tárgyait krimináltechnikai módszerekkel, eljárásokkal indokolt a helyszínen talált személykehez, tárgyakhoz kötni;
- A szemle tárgya megrongálódna, megsemmisülne, ha azt a hatóság elé vinnék;
- A szemle tárgya nem mozdítható.

Negatív feltétel

A helyszínen olyan mértékű változtatások történtek a cselekmény vélelmezett időpontja óta, hogy a szemle végrehajtásától eredmény nem várható.

A nyomozó hatóságnak kötelessége mérlegelni a feltételeket. Ha a pozitív feltételek közül bármelyik eset vagy annak lehetősége fennáll, meg kell kísérelni a szemle lefolytatását, kivéve, ha a negatív feltétel szintén megvalósul.

Azonban semmi esetre sem javasolt egy, a Btk-ban nevesített anyagi jogi szabály alapján szemlét lefolytatni, vagy le nem folytatni, így tehát a fenti szempontok mérlegelése nélkül megítélni egy bűncselekményről, hogy az „helyszínes bűncselekmény”-e vagy nem.

Amennyiben egyetlen pozitív feltétel sem áll fenn, vagy a negatív feltétel megvalósul, akkor a szemlét

- a hatóság előtt célszerű megtartani vagy
- a Be. 178. § (1) bekezdése szerinti „nyomozó hatóság egyéb adatszerező tevékenysége” keretében a helyszínt meg kell tekinteni, és arról videó- és/vagy fényképfelvételeket indokolt készíteni, amelyet a megtekintésről készült rendőri jelentéhez kell csatolni.

További fontos kritérium, hogy a helyszínt hozzáértő, ilyen szakirányú végzettséggel rendelkező személy tekintse meg, és ő tegyen javaslatot a szemle elrendelésére, vagy annak mellőzésére.

A fenti szabályokat a Nyor-ban a szemle szabályai között javasolom elhelyezni. A jogalkotó három esetet említ, amikor nem kell a szemlét a helyszínen megtartani: ha „egyáltalán nem, vagy csak jelentős nehézség, illetve költség árán” tekinthető meg a helyszínen. Ha egyáltalán nem tekinthető meg a helyszínen, akkor az további részletszabályozást nem igényel. Amennyiben jelentős költség árán tekinthető csak meg, az minden esetben a nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság diszkrecionális jogköre az ügy súlyától, jellegétől függően eldönteni, hogy mi számít e tekintetben jelentős költségnek. Így a törvény szabályait kibontani csak a jelentős nehézség tekintetében érdemes, valamint szükséges olyan kriminalisztikai alapú szabály-együttest adni, amely támpontot jelenthet a jogalkalmazó számára úgy, hogy az adott ügy körülményeinek mérlegelésével dönthet a *helyszíni* szemle elrendelése mellett vagy éppen attól eltekinthet.

Az új rendeletbe ezt a szabály-együttest az alábbiak szerint javasolom beépíteni:

A szemlét – amennyiben attól eredmény várható - a helyszínen kell megtartani, ha:

- *szükséges a helyszín vizsgálata annak bizonyítására, hogy az adott cselekmény bűncselekmény-e, továbbá a feltételezett helyszínen történt-e;*
- *a szemle tárgyainak egymáshoz való viszonya, elhelyezkedése a bizonyítás szempontjából különös jelentőséggel bírhat, így azok vizsgálata a helyszínen indokolt;*
- *a szemle tárgyait krimináltechnikai módszerekkel, eljárásokkal indokolt a helyszínen talált vagy azzal kapcsolatba hozható személyekhez, tárgyakhoz kötni;*
- *a szemle tárgya megrongálódna, megsemmisülne, ha azt a hatóság elé vinnék.*

Ez a szabályozási javaslat összhangban van az új Büntetőeljárás Törvényben olvasható - ma hatályos szabályhoz képest - „megfordult” szabályrendszerrel, hiszen az új szabályok szerint a szemle megtartása főszabályként a helyszínen történik, és csak ha a szemle tárgyát a nyomozás során egyáltalán nem, vagy csak jelentős nehézség, illetve költség árán lehet a helyszínen megtekinteni, a szemlét abban az esetben kell az elrendelő szerv előtt megtartani.⁸

A szemle eredményeinek rögzítése a jövőben mozgóképen

A tárgyi bizonyítási eszközök felkutatása és rögzítése minden esetben együtt kell, hogy megvalósuljon, így ezek külön tárgyalása legfeljebb elméleti síkon lehetséges.⁹ A tények rögzítése jogi és kriminalisztikai értelemben egyaránt megtörténik, így e két fogalom nem külön tevékenységeként értelmezendő, hanem egy tevékenység két oldalaként. A *kriminalisztikai rögzítés* megvalósulhat eredetben biztosítással, vagy származékosan

⁸ 2017. évi XC. törvény a büntető eljárásról 207. §. (3) bekezdés

⁹ Ebben a hatályos törvény nem konzekvens, lásd a 119. §. (3) bekezdés és a 182. § (1) bekezdés megfogalmazását, akárcsak az új Be. tv. 207. §. (2) bekezdése és a 270. § (1) bekezdése.

(jegyzőkönyv, fényképfelvétel, videófelvétel, hangfelvétel, helyszínrajz révén és egyéb modern képalkotó eszközök segítségével). Az *eljárásjogi rögzítés* célja a bizonyíték létezése folyamatosságának igazolása, amely alkalmas arra, hogy bizonyítsa, a bíró asztalán lévő bűnjeltárgy azonos a szemle során lefoglalt tárggyal (vagy abból nyert mintával, nyommal). További célja, hogy az időközben beállt állagváltozás megállapítása lehetővé váljon, valamint hogy a tárgyi bizonyítási eszközök felkutatásának helye megismerhető és azonosítható legyen.¹⁰

A hatályos Be. 119. § (3) bekezdése szerint „*a szemle alkalmával a bizonyítás szempontjából jelentős körülményeket részletesen rögzíteni kell*”. Ilyen lényeges körülmény a talált állapot rögzítése, és a tárgyi bizonyítási eszköz felkutatásának helye, módja, ideje, valamint annak tulajdonságai.¹¹ Ezek rögzítése a Nyor.¹² szerinti felsorolás alapján lehetséges eredetben, megmintázva. Ki kell még egészíteni azzal, hogy ez történhet különböző tapadóanyagokon is, amely fixálási mód lényege, hogy a nyomok vagy anyagmaradványok természetbeni útján történő tartósításával azonosító tárgyakat biztosítson.¹³ A rögzítés sokszor az eredeti nyom, anyagmaradvány megsemmisülésével és új létrehozásával jár, azonban a létrehozott „új” objektum a réginek hiteles tükörképe. Ilyenkor az eredeti tárgy helyébe lép a származékos bizonyíték, amelynek rögzítése ugyanolyan eljárási keretek között történik, mint az eredeti bizonyítéké.¹⁴

A rögzítés módja a leírással történő dokumentálás, amely jegyzőkönyv formájában ölt testet. Ennek elkészítése minden esetben kötelező (kivéve

¹⁰ vö. Kertész Imre: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárás jog és a kriminalisztika tudományában Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest 1972 253–254.

¹¹ 115. § (1) bek. Tárgyi bizonyítási eszköz minden olyan tárgy (dolog), amely a bizonyítandó tény bizonyítására alkalmas, így különösen az, amely a bűncselekmény elkövetésének vagy a bűncselekmény elkövetésével összefüggésben az elkövető nyomait hordozza, vagy a bűncselekmény elkövetése útján jött létre, amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy amelyre a bűncselekményt elkövettek.

¹² 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól (továbbiakban Nyor.)

¹³ vö. Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. Században. A kriminalisztika magyarországi előzményei Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest 1977. 119.

¹⁴ Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika BM Kiadó Budapest, 2004. 173.

egy szűk kört, amelynek vonatkozásban a Be. 168. § rendelkezései az irányadók). A jegyzőkönyv és a tárgyi bizonyíték, amelyet rögzít, kéz a kézben járnak, és eljárásjogilag akkor értelmezhetőek, ha együtt szerepelnek. Egyik hiánya esetén sem értelmezhető a másik önmagában, bizonyító jelentőségétől megfosztja – írja Kertész, és megjegyzi, hogy önálló eljárásjogi jellege ettől még megmarad, hiszen más személyi bizonyítékokhoz (szakértői vélemény, felismerésre bemutatás) kapcsolódik.¹⁵ Itt meg kell jegyezni, hogy csak ebben az egységben képes kapcsolódni – ezt nyilván Kertész Imre is így gondolja, még ha a megfogalmazásából nem is ez tűnik ki egyértelműen, hiszen ha a tárgyi bizonyíték származási helye jegyzőkönyvileg nem igazolható (feltételezve, hogy más forrásból sem igazolható), akkor az ügyben elveszítheti relevanciáját.

A rögzítés egyéb módjai a fényképezés, a videófelvétel, helyszínrajz (helyszínvázlat) készítése, amelyek kapcsán a hatályos normák nem adnak (vagy csupán „éppen” nem adnak) egyértelmű eligazodást. A szemle eredményeinek rögzítését szabályozó, hatályos normák következetlensége még szembetűnőbb a többi bizonyítási eljárás relációjában, amelyet a következő táblázat szemléltet.

¹⁵ Kertész (1972): i. m. 255. és vö. Bócz (szerk.) i. m. 174.

	Szemle	Helyszíni kihallgatás	Bizonyítási kísérlet	Felismerésre bemutatás	Szembesítés
<i>Be. 119–122. §</i>	Ha lehetséges és szükséges, kép- vagy hangfelvétellel, illetve képet és hangot egyidejűleg rögzítő felvétellel, rajz vagy vázlat	Nincs rendelkezés	Nincs rendelkezés	Nincs rendelkezés	Nincs rendelkezés
<i>Nyor.</i>	Nincs rendelkezés	Az eljárási cselekmény során készített helyszínrajzot, vázlatot, fénykép-, videó- vagy hangfelvételt a helyszínrajzot, vázlatot, fénykép-, videó- vagy hangfelvételt a jegyzőkönyvhöz kell csatolni	Az eljárási cselekmény során készített helyszínrajzot, vázlatot, fénykép-, videó- vagy hangfelvételt a jegyzőkönyvhöz kell csatolni	Az eljárási cselekmény során készített helyszínrajzot, vázlatot, fénykép-, videó- vagy hangfelvételt a jegyzőkönyvhöz kell csatolni	Nincs rendelkezés
<i>Be. közös szabályok (123. §)</i>	Rendszerint kép- vagy hangfelvétel, vagy egyéb berendezéssel rögzíteni kell	Nincs rendelkezés	Rendszerint kép- vagy hangfelvétel, vagy egyéb berendezéssel rögzíteni kell	Rendszerint kép- vagy hangfelvétel, vagy egyéb berendezéssel rögzíteni kell	Nincs rendelkezés

A fentiekből látható, hogy a szemle során „*ha lehetséges és szükséges*”, fénykép-, videó- és hangfelvételt, valamint helyszínrajzot kell készíteni. A jogalkotó „lehetséges” kitétele érthető, hiszen amennyiben nem áll rendel-

kezésre a nevesített technikai eszköz a szemlét foganatosító szerv alkalmazottjánál, illetve az annak kezeléséhez szükséges személyzet, infrastruktúra stb., akkor a jogszabályszerű magatartás nem volna elvárható. A „szükséges” feltétel megteremti az elvi lehetőségét annak, hogy alsóbb szintű normában ezt a jogalkotó kibontsa, amely azonban csak annyit tesz kötelezővé, hogy a *„talált nyomok és anyagmaradványok helyét a jegyzőkönyvbe foglaláskor alkalmazott számozással egyezően, egyértelműen magyarázott jelek segítségével a helyszínvázlatban is fel kell tüntetni. Ugyanezen számozást kell alkalmazni a jegyzőkönyvhöz csatolt fényképmellékletben is”*.¹⁶

A Be. bizonyítási eljárásokra vonatkozó közös szabályait olvasva pedig értelmezhetetlen, hogy az ott megfogalmazott eljárási cselekményeket (így a szemlét is) *„rendszerint”* rögzíteni kell a fentebb említett eszközökkel.

Fentiek alapján úgy áll a helyzet, hogy három feltétel fennállása esetén csak akkor szükséges a szemle során fénykép-, videó- és hangfelvételt, valamint helyszínrajzot készíteni, ha az *„rendszerint”*:

- *„lehetséges”*, hiszen a technikai és személyi feltételek fennállnak, és
- *„szükséges”*, tehát a nyomozó hatóság tagja úgy ítéli meg (hiszen norma nem kötelezi rá).

A szabályozásból azonban úgy tűnik, hogy – talán véletlenül – a jogalkotó egyedül a szemle kapcsán említi a hatályos törvényben az egyéb rögzítési lehetőségek végrehajtásának szükségességét összesen három konjunktív feltétel megvalósulása esetén. A bizonyítási eljárások között a szemlére irányuló kiemelt figyelem egyebekben indokoltnak mutatkozik, hiszen mind közül ez az eljárás tekinthető a leggyakoribbnak, ezzel együtt pedig a legkülönlegesebbnek az alábbiak miatt:

¹⁶ Nyor. 35. § (4) bek.

- a szemle során zajlanak a legtöbb speciális szakértelmet igénylő technikai eljárások, amelyek részletes bemutatása, bíró általi ellenőrizhetősége, figyelemmel kísérése (mint arra a Nyor. is utal)¹⁷ kiemelten indokolt;
- jellemzően a szemle terjeszkedik ki leginkább időben és térben;
- a gyakorlat is azt mutatja, hogy csak ezen eljárási cselekmény során készül el rendszerint mindegyik dokumentációs forma együttesen;
- a legfontosabb érv pedig, hogy ennek során található potenciálisan a legtöbb bizonyítékforrás, amelynek rögzítését a lehető legszélesebb spektrumon el kell érni, hiszen az eredetben, illetve származékosan tapadóanyagra vagy megmintázással rögzített bizonyíték megsemmisülése esetén csak ilyen módon biztosítható annak továbbra is szakértői vizsgálata, valamint komoly érdek fűződik ahhoz, hogy meg lehessen állapítani a bíró által az adott tárgyi bizonyítási eszköz kétségkívüli helyszínről származását.¹⁸ (Ezt a ma hatályos Nyor. 32. §-a is ekként határozza meg.)

Változott a szabályozás az új Büntetőeljárás Törvényben. Megmaradt a szemle szabályai között az amennyiben „lehetséges és szükséges” feltétel, és ennek okát a törvény indoklásában sem olvashatjuk. Sőt, mintha fel is puhította volna egy kissé a közös szabályokban a képkészítés kötelezettségét a „rendszerint kép- vagy hangfelvevővel vagy egyéb berendezéssel rögzíteni kell”¹⁹ kifejezés helyett a törvény úgy fogalmaz „a szemléről, a bizonyítási kísérletről és a felismerésre bemutatásról – *lehetőség szerint* – kép- és hangfelvételt kell készíteni.”²⁰ Mindezzel együtt azonban a jogalkotó az eljárási cselekmények audio-vizuális dokumentálásának fokozottabb igénye felé mozdította el a szabályozást. Ennek fontos jele, hogy bevezette az egyelőre még kidolgozásra váró, de a jogi alapokat megteremtő telekommunikációs eszköz fogalmát,²¹ ezzel tulajdonképpen bővítette a

¹⁷ Nyor. 34. §.

¹⁸ vö. KATONA (1977): i. m. 121.

¹⁹ 1998. évi XIX. Törvény a büntető eljárásról (továbbiakban Be.) 123. § (5) bekezdés

²⁰ 2017. évi XC. Törvény a büntető eljárásról (továbbiakban új Be.) 213. § (4) bekezdés

²¹ új Be. 120. §.

zártcélú távközlő hálózat igénybevételének lehetőségeit. Eszerint az eljárási cselekményen történő jelenlétre a törvény alapján kötelezett vagy jogosult személy számára a jelenlét telekommunikációs eszköz útján is biztosítható. Ennek használata esetén az eljárási cselekmény kitérő, illetve az ügyészség, nyomozó hatóság által megjelölt helyszíne és az ettől eltérő helyszín között az összeköttetés közvetlenségét mindkét irányban kép-és hangfelvétellel, vagy folyamatos hangfelvétellel biztosítja a nyomozó hatóság. Ez utóbbit csak szűk körben - így a szemle során nem - engedélyezi, a törvény indoklása szerint azért, mert „a kizárólag hangkapcsolatot biztosító összeköttetés korlátozottabb részvételi lehetőséget biztosít, és az eredmény hitelessége is megkérdőjelezhetőbb”.²²

A jogintézmény bevezetésének indoka, hogy a törvény a büntetőeljárás gyorsításának elősegítése érdekében, kihasználva a mára már széles körben rendelkezésre álló technikai, informatikai fejlettség által biztosított eszközöket, széles körben kívánja kiterjeszteni a hatályos törvény zártcélú távközlő hálózat alkalmazásának jelenleg csupán szűk körben alkalmazható szabályait. Ez az eljárás bármely szakaszában, a büntetőeljárásban részt vevő bármely személy vonatkozásában, tetszőleges eljárási cselekmény egész tartamára nézve alkalmazható.²³

Azonban e bővítés, így a szemle jogintézményére történő alkalmazás mellett szól az is, hogy ennek bevezetésével a nyomozó hatóság fokozottan meg fog tudni felelni a szemle szabályozásában megjelenő, már említett két új elemnek: az utólagos ellenőrizhetőség követelményének, és a szemletárgy felkutatása, összegyűjtése menete kapcsán megfogalmazott rögzítési kötelezettségnek. További érvként jelentkezik az, hogy a szemle tárgyat így potenciálisan kisebb számú résztvevő kontaminálhatja, amelynek

²²Az új Be. tv indoklása <https://www.google.hu/search?q=be+tv+indokol%C3%A1s&oq=be&aqs=chrome.5.69i57j69i6113j69i65j69i59.3642j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

Letöltés ideje: 2017. november. 25.

²³ Az új Be. tv indoklása <https://www.google.hu/search?q=be+tv+indokol%C3%A1s&oq=be&aqs=chrome.5.69i57j69i6113j69i65j69i59.3642j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

Letöltés ideje: 2017. november. 25.

elkerülése a mai fejlett vizsgálati technológia mellett kiemelt szempontként jelentkezik.

A Törvény rendelkezik arról is, hogy a jogintézmény alkalmazása indítványra vagy hivatalból történhet, illetve amelyek esetekben mellőzheti a nyomozó hatóság, ügyészség vagy a bíróság ennek használatát.²⁴ E körben meg kell említeni, hogy bizonyos eljárási cselekményeket e szempontból továbbra is preferál a törvény, de a szemle nincs közöttük. A Törvény indoklásából megismerhető, hogy ez a jogintézmény kismértékben sérti a közvetlenség alapelvét, ezért a jogalkalmazó döntésére bízva ennek adott ügyben történő alkalmazhatóságát.

Sietve hozzá kell tennem, hogy a telekommunikációs eszköz használata nem egyenlő a kriminalisztikai értelemben vett videófelvétel készítésével. Annak külön szabályai vannak,²⁵ hiszen míg előbbi a szemle menetének inkább eljárásjogi rögzítését, addig utóbbi inkább kriminalisztikai, azaz a szakmai szabályoknak megfelelő szemléltetését szolgálja. A két követelménynek természetesen együttesen kell teljesülnie, és szétválasztásuk nem is történhet mereven, mégis: amíg az előbbi esetén például lényeges elem lehet az, hogy a terhelt a felvételen is jól látható módon részt vett a szemlén, addig az utóbbi fókuszában inkább a terhelt ruházata, sérülései állnak, amelyek a felvételek készítése során is szerepet kapnak. De árulkodó az a kriminalisztikai ajánlás is, hogy a „filmfelvétel készítés a nyomozási cselekmény menetét nem gátolhatja, nem akadályozhatja”.²⁶ A felvételek céljában is különbség van. Eljárásjogi szempontból fontos, hogy a felvétel folyamatos legyen, ne szakadjon meg, mert az a hitelességét kérdőjelezheti meg (amennyiben megszakítják, akkor azt szabályszerűen tegyék). Kiemelten fontos, hogy a felkutatott tárgyi bizonyítási eszközök származásának helye, és az a tény, hogy a hatóság előtt fekvő tárgyi bizonyítási eszköz a helyszínről származik, kétséget kizárón megállapítható legyen. Ennek érdekében fokozottan fontos, hogy azt a felkutatás pillanatától a csomagolás

²⁴ Új Be tv. 121. § 122. §.

²⁵ vö. Gárdonyi Gergely (szerk.): Módszertani útmutató 1 bűnügyi technikusok részére NKE 2014. Petrétei Dávid: Helyszíni videófelveledek 31. ; Illár Sándor (szerk.): Krimináltechnika I. Rejtjel Kiadó 1996. 65-72.

²⁶ Illár (szerk.): im. 71.

befejezéséig rekonstruálni lehessen. Kriminálisztikai értelemben pedig éppen az a fontos cél, hogy a nyom, anyagmaradvány, tárgy, elváltozás felkutatása teljes folyamatában követhető legyen, különösen olyan esetben, amely többször nem ismételhető meg (például vérgyanús daktiloszkópiai nyom rögzítése), vagy amelynek esetében a végrehajtás folyamata fontos lehet (például az orvos szakértő számára a holttest első mozgatása, vetkőztetése).

Az eljárási cselekmény videófelvételen (*megszakítás nélküli kép- és hangfelvételen*) történő rögzítésében az új eljárási törvény sok új szabályt hozott. A jogalkotó szándéka egyértelmű: az eljárási cselekményeket, így a szemlét is, ha jogszabály elrendeli, vagy ha a hatóság hivatalból ekként dönt, illetve ha gyanúsított, védő vagy a sértett indítványozza és egyúttal ennek költségeit megelőlegezi, kötelező ilyen módon rögzíteni.²⁷ A Törvény megemlíti a folyamatos hangfelvétel készítésének kötelezőségét is ugyanilyen körben, azonban annak az esélye, hogy hivatalból ezt rendeli el a hatóság, vagy valamely erre jogosult résztvevő ezt a rögzítési módot indítványozza, véleményem szerint igen csekély, ugyanis a szemle, mint a nevéből is következik, éppen a látásra, az észlelésre épülő bizonyítási eljárás. Bár a kép- és hangfelvétel folyamatosságának követelménye a 358. §-ban olvasható rendelkezésben éppen a „folyamatos” kifejezés rossz helyen történt elhelyezése miatt nem egyértelmű, de az (5) bekezdésben azt egyértelműsíti a jogalkotó, hogy *a kép-és hangfelvételnek is megszakítás nélkülinek (azaz folyamatosnak) kell lennie.*

A jegyzőkönyvet ez nem helyettesíti, még csak nem is egészíti ki. Ennek alkalmazása tehát nem könnyít a jegyzőkönyvi kötelezettségeken. A *megszakítás nélküli kép-és hangfelvételt* az ügy iratai között kell elhelyezni.

Könnnyítő szabályok olvashatóak azonban a feljegyzés (ma jelentés) készítése esetén. Az új eljárási törvény lehetővé teszi, hogy amennyiben a szemlén nem vesz részt terhelt, védő, tanú vagy vagyoni érdekelt, akkor elegendő arról feljegyzést készíteni. Ez esetben, ha *megszakítás nélküli kép- és hangfelvétel* készül, akkor kevesebb adat is elegendő, így tehát nem kell befoglalni az intézkedés menetének rövid leírását és az utalást arra,

²⁷ Új Be. tv. 358. §.

hogyan a feljegyzést az intézkedéssel egyidejűleg készítették, illetve az egyidejűség elmaradása esetén a feljegyzés készítésének időpontját és körülményeit sem szükséges leírni. Tehát érdemes a feljegyzés esetén is felkészülni a szemle teljes menetének rögzítésére, ugyanis ezzel a nyomozó hatóság saját feladatát könnyíti meg.

Összefoglalás

2018. július elsejét követően előreláthatóan rendkívül széles körben lesz kötelező és érdemes a szemle menetét *megszakítás nélküli kép- és hangfelvétel*en, vagy telekommunikációs eszköz útján rögzíteni.

Véleményem szerint ezért bonyolult és nehézkesen megérthető differenciáló szabályrendszer kialakítása helyett *általános érvénnyel* indokolt a szemle teljes menetét megszakítás nélküli kép- és hangfelvételen rögzíteni, amely történhet *fej- vagy testkamerával*.²⁸ Olyan szemléken, amelyek végrehajtása statikusabb (pl. gépjárműszemle), mindez állványról is kivitelezhető.²⁹ Ezen eszközök bármelyike természetesen lehet olyan kellék is,

²⁸ Ennek mellőzése esetén egy vagy több külön, e célra foglalkoztatott munkatársat kellene igénybe venni, akik munka közben „útban vannak” és növeli a kontamináció lehetőségét. A fej- vagy testkamera lehetővé teszi, hogy valóban minden egyes mozzanatot rögzítsenek a szemle során, és ez szükség esetén visszanezhető, a kérdések megnyugtatóan tisztázhatóak.

²⁹ Az új Be. tv. megszavazását követően, felkészülve az új feladatokra, magam is több ízben próbáltam *megszakítás nélküli kép- és hangfelvételt* készíteni gépjárműszemle során, amely megállapításaim szerint jól alkalmazható. Ennek során különös figyelemmel voltam arra, hogy a járműben fellelt inkriminált tárgyak megtalálásának helye és módja jól érzékelhető és nyomon követhető legyen egészen azok szakszerű elcsomagolásáig. Ez esetben – a szemle statikussága miatt – döntően sikerült egy felvételen ötvözni a *megszakítás nélküli kép- és hangfelvétel* és a kriminalisztikai videófelvétel követelményeit (maradéktalanul lehetetlen: gondoljunk csak arra az esetre, amikor az alaposabb tanulmányozás, szemléltetés céljából ráközelít a felvételt készítés során a bűnügyi technikus az adott releváns tárgyra. Ez idő alatt értelemszerűen nem rögzíthető ugyanazzal a kamerával az, hogy az eljárás többi résztvevője mit csinál...).

amely a törvény szerint telekommunikációs eszközként is alkalmazható, valamint biztosított általa a kétirányú kommunikáció. *Mindemellett azonban továbbra is szükséges a releváns részletekről olyan kriminalisztikai videófelvételeket készíteni*, amelyek jól szemléltetik a későbbi szakértői vizsgálat számára fontos mozzanatokat (például a halottszemle lefolyását, lövési elváltozásokat).

Ki kell dolgozni egy új, kép-és hangrögzítési protokollt, és ennek végrehajtása érdekében komoly, egyénre szabott, gyakorlatias képzést kell szervezni. Az eljárásrend kidolgozásában segítséget nyújthat a Nemzeti Szakértői és Kutatóintézetben a Bűnügyi Szolgáltatási Főosztályon működő Helyszínelő Módszertani és Koordinációs Csoport³⁰, az oktatásban pedig a bűnügyi technikai szakirányítás feladatrendszerének keretei között a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Bűnügyi Technikai Főosztálya.³¹

Természetesen számos további feladat is felmerül a kamerák beszerzése, az adattárolás helye, körülményei kapcsán, amelyeket rövidesen tisztázni kell.

Jelen tanulmány elkészítésekor az új Büntetőeljárás Törvény érvényes, de nem hatályos jogszabály. A hatálybalépéséig még több, mint fél év van hátra, és a jogalkalmazók között is csak szűk réteg foglalkozik a jogalkotói akarat megismerésével, a részletszabályok kidolgozásával. A korábbi kódexek hatálybalépésének tapasztalataiból kiindulva nem kizárt, hogy kisebb módosítások is bekövetkeznek majd a korábban elfogadott új büntetőeljárás törvényben. Így a tanulmányban olvasható gondolatok inkább vitaindító ölteteknek tekintendők, semmint végleges, szabályozási javaslatnak.

³⁰ „közreműködik a bűnügyi technikai tevékenység tudományos megalapozásában, ennek érdekében eljárási és módszertani javaslatokat dolgoz ki” 350/2016. (XI. 18.) Korm. rendelet a Nemzeti Szakértői és Kutató Központtól 6. § (2) bekezdés d. pont

³¹ „a büntetőeljárásról szóló törvényre tekintettel bűnügyi technikai feladatokat lát el, ennek keretében végzi a meghatározott bűnügyi helyszínek esetében a gyakorlati tevékenységet, illetve végzi az általános rendőri szerv bűnügyi technikai tevékenységének szakmai irányítását” 329/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről 9. §. w.) pontja